

80. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2022

BIBLIOTĒKZINĀTNES UN INFORMĀCIJAS ZINĀTNES SEKCIJA

Tēžu krājums

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

**80. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2022**

BIBLIOTĒKZINĀTNES UN INFORMĀCIJAS ZINĀTNES SEKCIJA

Tēžu krājums

Latvijas Universitātes 80. starptautiskā zinātniskā konference. Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes sekcija : tēžu krājums / sastādītāja Mārīte Saviča. – Rīga : Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2022. – 28 lpp. – ISBN 978-9934-18-843-5 (PDF).

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

Sastādītāja Mārīte Saviča

Korektore Agita Kazakeviča
Maketētāja Ineta Priga

© Tēžu autori, 2022
© Latvijas Universitāte, 2022

ISBN 978-9934-18-843-5 (PDF)
<https://doi.org/10.22364/luszk.80.bibliz.tk>

Satura rādītājs

Programma	4
Baiba Holma	
Jaunākās tendences bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes izglītībā	6
Viesturs Zanders	
Ieskats Latviešu Nacionālā fonda izdevējdarbībā	9
Daina Pakalna	
Aktuālie pētniecības virzieni bibliotēkzinātnē un informācijas zinātnē	10
Santa Dargē	
Bibliotēku pārorientācija veselībratības veicināšanai	12
Baiba Īvāne	
Stāstniecības jēdziena izpratne bibliotēkzinātnes kontekstā	14
Marta Liepa	
LU Bibliotēkas e-kursa "Ievads informācijpratībā" īstenošana: aprobācija un pilnveides iespējas	16
Sandra Cīrule	
Simboliskās bibliotēkas daiļliteratūrā	17
Marika Kupče	
LU abonēto datubāzu klāsts studentu vērtējumā	19
Agra Some	
Bibliogrāfiskais rādītājs "LU Bibliotēka preses izdevumu publikācijās (1941–1990)": izaicinājumi un ieguvumi	21
Ilga Mantiniece	
LU Bibliotēkas krājuma ieguves avoti pirmajos pēckara gados	23
Daina Gavare	
LU Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes studentu diplomdarbu (1920–1944) kolekcijas raksturojums: ievērojamu personību devums dabaszinātnēs	25
Vēsma Klūga	
Informācijas resursu pieprasījums no LU Bibliotēkas krātuves 2021. gadā, tā dinamika un saturiskais izvērtējums	27

**80. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2022**

Bibliotēzinātnes un informācijas zinātnes sekcija

Piektdienā, 2022. gada 18. martā plkst. 10.00
Attālināti "Zoom" platformā

Programma

Vadītāja: Daina Pakalna, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes docente		
10.00–10.20	Baiba Holma Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes asociētā profesore	Jaunākās tendences bibliotēzinātnes un informācijas zinātnes izglītībā
10.20–10.40	Viesturs Zanders Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes profesors	Ieskats Latviešu Nacionālā fonda izdevējdarbībā
10.40–11.00	Daina Pakalna Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes docente	Aktuālās pētniecības tēmas bibliotēzinātnē un informācijas zinātnē
11.00–11.20	Santa Dargē Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes doktorante	Bibliotēku pārorientācija veselībratības veicināšanai
11.20–11.40	Baiba Īvāne Latvijas Universitāte Sociālo zinātņu fakultātes lektore	Stāstniecības jēdziena izpratne bibliotēzinātnes kontekstā
11.40–12.00	Marta Liepa Latvijas Universitātes Bibliotēkas galvenā bibliotekāre	LU Bibliotēkas e-kursa "Ievads informācijpratībā" īstenošana: aprobācija un pilnveides iespējas
12.00–13.00	Pārtraukums	
Vadītāja: Mārīte Saviča, LU Bibliotēkas direktore		
13.00–13.20	Sandra Cīrule Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes lektore	Simboliskās bibliotēkas daiļliteratūrā
13.20–13.40	Marika Kupče Latvijas Universitātes Bibliotēkas departamenta vadītāja	LU abonēto datubāzu klāsts studentu vērtējumā

13.40–14.00	Agra Some Latvijas Universitātes Bibliotēkas galvenā bibliotekāre	Bibliogrāfiskais rādītājs “LU Bibliotēka preses izdevumu publikācijās (1941–1990)”: izaicinājumi un ieguvumi
14.00–14.20	Ilga Mantiniece Latvijas Universitātes Bibliotēkas eksperte	LU Bibliotēkas krājuma ieguves avoti pirmajos pēckara gados
14.20–14.40	Daina Gavare Latvijas Universitātes Bibliotēkas eksperte	LU Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes studentu diplomdarbu (1920–1944) kolekcijas raksturojums: ievērojamu personību devums dabaszinātnēs
14.40–15.00	Vēsma Klūga Latvijas Universitātes Bibliotēkas eksperte	Informācijas resursu pieprasījums no LU Bibliotēkas krātuves 2021. gadā, tā dinamika un saturiskais izvērtējums

Jaunākās tendences bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes izglītībā

Baiba Holma

*Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa, Latvija
baiba.holma@lu.lv*

Ievads. Līdzīgi kā dzīvie organismi dabā, arī profesijas sabiedrībā aizņem savas “ekoloģiskās nišas”, kurās tās var izdzīvot tik ilgi, kamēr pilda sabiedrības iedzīvotājiem nepieciešamās funkcijas. Izdzīvošana ir atkarīga no spējas piemēroties pārmaiņām. Globalizācija, demogrāfiskās izmaiņas, politiskā nenoteiktība, urbanizācija, nevienlīdzības pieaugums, vides ilgtspēja un tehnoloģiju izmaiņas ir nozīmīgākie pārmaiņu faktori mūsdienās (Bakhshi et al., 2017). Vairākos nākotnes prasmju un profesiju pētījumos (piemēram, Ekonomikas ministrijas ziņojumā (2020), Bakhshi et al., 2017; European Commission, 2019) ir skaidri iezīmēta nepieciešamība pēc informācijas speciālistiem, bet tiek arī norādīts, ka automatizācijas ietekmē informācijas speciālistu prasmes būtiski mainīsies (European Commission, 2019). Pētījumā par nākotnes prasmēm pat norādīts, ka bibliotekāru izaugsmes iespējas (vai citiem vārdiem – nepieciešamība pēc jaunām zināšanām un prasmēm) var sasniegt no 50 % līdz 70 % (Bakhshi et al., 2017).

Pētījuma mērķis ir ieskicēt jaunākās tendences bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes studiju programmās un meklēt atbildi uz *pētījuma jautājumu*: kas veidos profesijas pamatkompetences?

Pētījuma gaitas apraksts. Lai sasniegtu mērķi un rastu atbildi uz jautājumu, tika lietotas šādas metodes: 1) nozares intelektuālās struktūras: aktuālo pētījumu tematu noskaidrošanai tika analizēti trīs pētījumi par pētījumiem bibliotēkzinātnē un informācijas zinātnē (Ma & Lund, 2021; Xiaoyao, 2021; Timakum et al., 2020); 2) nozares studiju programmu vēsturiskajam un nākotnes pārskatam tika izmantotas pētījuma (Tonta, 2016) atziņas; 3) aktuālo izglītības tendenču noskaidrošanai tika analizēta Tallinas Universitātes (TU) bakalaura studiju programma “Informācijas zinātne” (Tallinn University, 2022) un Ilinoisas Universitātes (IU) bakalaura studiju programma “Informācijas zinātnes” (University of Illinois Urbana-Champaign, 2022).

Galvenie rezultāti

- 1) Analizējot publikācijas par vismaz pēdējiem desmit gadiem, redzams, ka dominējošie temati veido nozares intelektuālo struktūru. Ir stabilie pētījumu temati: *informācijprātība, citēšanas analīze, digitālās bibliotēkas, informācijas resursu pārvaldība*, un jaunie temati: *sociālie mediji, datu analīze, lielle dati, algoritmi, tekstu analīzes tehnoloģijas*.
- 2) Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes izglītības studiju programmas vēsturiski var iedalīt trīs periodos, kur iedales pamats ir izglītības programmu tematiskais aptvērums un izpratne par informācijas speciālista darbības jomu: pirmajā posmā

(1887–1963) programmu centrālais temats ir bibliotēku darbs un tās sagatavoja bibliotekārus; otrajā posmā (1964–1993) – programmu tematiskais aptvērums paplašinās, jo sabiedrībā vērojama informācijas eksplozija, pateicoties automatizācijai, datubāzēm, informācijas izguves sistēmām, kā arī paplašinās arī informācijas speciālistu darba tirgus: arhīvi un citas atmiņas un informācijas institūcijas. Notiek arī studiju programmu nosaukuma maiņa, iekļaujot nosaukumā informācijas zinātne. Trešais periods (1994–...) atspoguļo vēl plašāku programmu aptvērumu, ietverot apgūstamo zināšanu saturā daudzveidīgus tematus par cilvēku, informāciju un tehnoloģijām, kā arī papildinot bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes izglītību ar tematiem no datorzinātnes, sistēmteorijas, cilvēka-datora mijiedarbības un pēdējos gados arī no datu zinātnes. Informācijas speciālista darba lauks kļūst arvien plašāks (muzeju pedagogs, tīmekļa vietņu arhitekts, datu analītiķis, biznesa un datu analītiķis u. c.).

- 3) Analizējot TU (Igaunija) un IU (ASV) bakalaura studiju programmas, redzams, ka to kursu tematiskais aptvērums nodrošina sociālo un tehnoloģisko zināšanu un prasmju apguvi, un attiecīgi – tās absolventiem salīdzinoši plašas iespējas darba tirgū. Īpaši daudzveidīgs ir IU bakalaura programmas virzienu piedāvājums: informācija un kultūra; dati un sabiedrība; datu analīze un datu zinātne; cilvēka-datora mijiedarbība, lieto-tājpieredze; naratīva projektēšana, spēļu studijas; galerijas, bibliotēkas, arhīvi un muzeji.

Secinājumi

1. Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes izglītības jaunākās tendences atspoguļo uzsāktu tematisko paplašināšanos un jaunu jomu iekļaušanu studiju programmās (piemēram, datu zinātnes iekļaušana), kas rezultātā nodrošina daudzveidīgas informācijas speciālista darba vietas: bibliotekārs, digitālā satura pārvaldītājs, datu analītiķis u. c.
2. Pamatojoties uz dominējošiem tematiem pētījumos un studiju programmu kursu tematisko analīzi, var secināt, ka informācijas speciālista pamatkompetences aptver daudzveidīgu zināšanu kopumu, kas aplūko trīs elementu “informācija–cilvēks–tehnoloģijas” mijiedarbības sociālos un tehniskos aspektus. Tās ietver šādas tematiskās grupas: informācijas pārvaldība, informācijas sistēmas, informācijas izguve, informācijas pakalpojumu pārvaldība un datu pārvaldība.
3. Tuvākajā desmitgadē tiek prognozētas informācijas speciālista izaugsmes iespējas no 50 % līdz 70 % jaunu zināšanu, prasmju un kompetenču apjomā.

Atslēgvārdi: profesionālās pamatkompetences, bibliotēkzinātne, informācijas zinātne, pētījumu temati, studiju programmas.

Izmantotie informācijas avoti

Bakhshi, H., Downing, J., Osborne, M., & Schneider, P. (2017). *The Future of Skills: Employment in 2030*. London: Pearson and Nesta. Retrieved from <https://futureskills.pearson.com/research/assets/pdfs/media-pack.pdf>

Ekonomikas ministrija. (2020). *Par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm: Informatīvais ziņojums*. Izgūts no <https://www.em.gov.lv/lv/media/598/download>

- European Commission. (2019). *The changing nature of work and skills in digital age*. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC117505>
- Ma, J, & Lund, B. (2021). The evolution and shift of research topics and methods in library and information science. *J Assoc Inf Sci Technol*, 72, 1059–1074. <https://doi.org/10.1002/asi.24474>
- Tallinn University. (2022). *INITB/21.DT Information Science*. Retrieved from https://dti.tlu.ee/digiois/study_programme_version.php?sp=INITB/21.DT&lang=en
- Timakum, T., Kim, G., Song, M. (2020). A data-driven analysis of the knowledge structure of library science with full-text journal articles. *Journal of Librarianship and Information Science*, 52(2), 345–365. <https://doi.org/10.1177%2F0961000618793977>
- Tonta, Y. (2016). Developments in Education for Information: Will “Data” Trigger the Next Wave of Curriculum Changes in LIS Schools? *Pakistan Journal of Information Management & Libraries*, 17, 2–12. <https://www.proquest.com/docview/1822381027>
- University of Illinois Urbana-Champaign. (2022). *School of Information Sciences. Bachelor programme in Information Sciences*. Retrieved from <https://ischool.illinois.edu/degrees-programs/undergraduate/bs-information-sciences>
- Xiaoyao, H. (2021). Evolution of research topics in LIS between 1996 and 2019: an analysis based on latent Dirichlet allocation topic model. *Scientometrics*, 125, 2561–2595. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03721-0>

Ieskats Latviešu Nacionālā fonda izdevējdarbībā

Viesturs Zanders

Latvijas Universitāte, Latvija
viesturs.zanders@lu.lv

Īss ievads pētījuma problēmā. Latviešu Nacionālā fonda (turpmāk LNF, dibināts 1947. gadā Stokholmā) publikācijas 20. gs. 40.–80. gados šobrīd ir brīvi pieejamas Latvijas zinātniskajās bibliotēkās. Taču to tapšanas vēsture un rezonanse brīvajā pasaulē, kā arī padomju okupētajā Latvijā līdz šim ir apzināta nepietiekami.

Pētījuma mērķis – iepazīstināt ar virkni LNF publikāciju, kas sagatavotas dažādos LNF darbības posmos (50.–70. gados) un pārstāv atšķirīgus izdevumu veidus: vēstures avotu publikācijas, liecības par dzīvi un kultūrvidi okupētajā Latvijā.

Pētījuma gaitas apraksts. Pētījumā izmantotas galvenokārt trimdas preses izdevumos izklaidētās recenzijas par LNF publikācijām un apraksti par LNF darbību, kā arī LNF valdes protokolu grāmatas, kas glabājas LU Akadēmiskajā bibliotēkā.

Galvenie rezultāti. Nepublicēto dokumentu izmantošana pētījumā ir ļāvusi precīzāk iezīmēt atsevišķu LNF publikāciju rašanās priekšnoteikumus, vietu citu trimdas latviešu publikāciju klāstā, kā arī precizēt un papildināt to informāciju, kas par LNF izdevumiem ir atrodamā B. Jēgera rādītājā “Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija” (1968–1996). Tieši LNF valdes protokolu grāmatas piedāvā citos avotos neatrodamu informāciju par atsevišķu LNF publikāciju sagatavotājiem (tekstu tulkotājiem), izdevumu tirāžām un izplatīšanas ceļiem.

Secinājumi. LNF publikāciju lielākā daļa ir veiksmīgi kalpojusi LNF mērķiem: vākt un izplatīt patiesu informāciju par Latvijas vēsturi un situāciju okupētajā Latvijā.

Atslēgvārdi: Latviešu Nacionālais fonds, publikācijas par Latvijas vēsturi, deportācijas, militārā vēsture, P. U. Enkvists, Žanis Skudra.

Izmantotie informācijas avoti

- [B. a.] (1997). *Latviešu Nacionālais Fonds, dibināts 1947. gadā Stokholmā*. Stokholma: LNF.
- [Skudra, Ž.] Dzintars, J. (1976, 1980). *Okupētās Latvijas dienas grāmata*. Stokholma: LNF.
- Grūtups, G. (2011). *No saviem vārdiem neatsakos: rakstnieks, novadpētnieks un “vecais zeks” Žanis Skudra*. Jelgava: L. Brigadere, G. Grūtups.
- [Jarls, E.]. (1957). *Rīga 1955–56: Rusiāde*. Kopenhāgena, LNF Skandināvijā.
- (1951). *These names accuse: nominal list of Latvians deported to Soviet Russia in 1940–41*. Stockholm: Latvian National Fund in the Scandinavian Countries.
- Biezais, H. (1951). Aizvestie un mēs. *Latvju Vārds*, 1. martā, 1. lpp.
- Strēlerte, V. (1951). Tālās balsis. *Laiks*, 11. apr., 2. lpp.
- Lesiņš, V. (1951). Mūsu pilnvaras. *Latvija*, 18. apr., 1. lpp.
- Sudrabkalns, J. (1957). Vēstule pāri okeānam. *Par atgriešanos Dzimtenē*, oktobrī, 1. lpp.
- Šleiere, D. (1949). Vai propaganda? *Latvju Ziņas*, 14. aprīlis, 4. lpp.
- LNF valdes sēžu protokolu grāmatas (1949–1951, 1962–1974, 1974–1980). LU Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēkas LNF fonds.

Aktuālie pētniecības virzieni bibliotēkzinātnē un informācijas zinātnē

Daina Pakalna

*Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa, Latvija
daina.pakalna@lu.lv*

Par to, kādi ir aktuālie pētniecības virzieni bibliotēkzinātnē un informācijas zinātnē (turpmāk tekstā – BIZ), ir daudz diskutēts un pētīts jau no pagājušā gadsimta astoņdesmitajiem gadiem.

Šī **pētījuma mērķis** ir iepazīstināt ar aktuālākajiem BIZ pētniecības virzieniem pasaulē un ar kontentanalīzes palīdzību noskaidrot, kādi ir pēdējo piecu gadu laikā maģistra studiju programmas “Bibliotēkzinātne un informācija” aizstāvēto maģistra darbu pētniecības temati.

Pētījuma gaitā tika atlasīti jaunākie un nozīmīgākie pētījumi, kuros analizētas pētniecības tendences BIZ (virzieni, teorijas, metodes). Lai noskaidrotu, kādi ir visbiežāk pārstāvētie pētniecības temati maģistra studiju programmas “Bibliotēkzinātne un informācija” aizstāvētajos noslēguma darbos, no 35 pēdējo piecu gadu laikā aizstāvētajiem maģistra darbiem tika izgūti un ar kontentanalīzes palīdzību analizēti 159 atslēgvārdi.

Pirmie apkopojšie pētījumi, kuros analizētas tendences BIZ pētniecībā, tika veikti jau pagājušā gadsimta astoņdesmito gadu beigās. Kā viens no pirmajiem šādiem apkopojšiem pētījumiem minams S. E. Atkinsa (*Atkins*) pētījums par nozares pētniecības virzieniem laika periodā no 1975.–1984. gadam (Atkins, 1988). Vairākus šādus pētījumus veikuši divi Tampere Universitātes profesori K. Jervelins (*Järvelin*) un P. Vakkari (*Vakkari*) (Järvelin, & Vakkari, 1990; Järvelin, & Vakkari, 1993; Järvelin, & Vakkari, 2022). Plašu apkopojšu pētījumu par pētniecības tendencēm gan atsevišķās valstīs, gan reģionos un starptautiskā kontekstā veikuši divi indiešu pētnieki M. Dora (*Dora*) un A. Kumars (*Kumar*) (Dora & Kumar 2020).

Lai noskaidrotu aktuālākās tendences BIZ pētniecībā, izmantotas dažādas metodes – gan kontentanalīze, gan tekstu korpusa analīze, gan bibliometriskā analīze.

Pētījumu analīze liecina, ka BIZ pētniecības lauks tehnoloģiju attīstības ietekmē laika gaitā ir paplašinājies, pētījumiem ir tendence kļūt starpdisciplināriem. Ja agrākajos no pētījumos apskatītajiem laika periodiem (pagājušā gadsimta piecdesmitie, sešdesmitie gadi) galvenās tēmas ir saistītas ar dažādiem bibliotēkārā darba procesiem – klasifikāciju un indeksēšanu, krājuma pārvaldību, bibliotēkara profesiju, tad vēlākajos periodos (astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados) parādās tādas aktuālas tēmas kā informācijas izguve, informācijdarbības, bibliometriskie pētījumi. Mūsdienās BIZ darbības un izpētes lauks ir paplašinājies – līdztekus tradicionālajiem pētījumu virzieniem aktuāli ir kļuvuši pētījumi, kas saistīti ar zināšanu pārvaldību, sociālajiem medijiem, inovācijām un bibliometriju.

Analizējot pēdējo piecu gadu laikā aizstāvēto maģistra darbu atslēgvārdus, var secināt, ka izvēlētie pētījumu virzieni ir ļoti daudzveidīgi. Visbiežāk kā atslēgvārds (22 reizes) minēts vārds “bibliotēka” (visbiežāk savienojumā ar citiem vārdiem, piemēram, *bibliotēku pakalpojumi, publiskā bibliotēka, augstskolas bibliotēka, akadēmiskā bibliotēka*). Vēl bieži pieminēti atslēgvārdi, kas saistīti ar grāmatniecību un izdevējdarbību (18 reizes), piemēram, *periodiskie izdevumi, laikraksti, žurnāli, pašvaldību izdevumi, tulkojumi, izdevējdarbība, izdevējdarbības statistika*. 18 reizes minēti atslēgvārdi, kas saistīti ar lasīšanas paradumu izpēti, 13 reizes – atslēgvārdi, kas saistīti ar novadpētniecību un dzimtu pētniecību. Vēl pie aktuālajiem pētniecības virzieniem jāmin ar zināšanu organizēšanu, informācijpratību un ar bibliometrisko analīzi saistītie pētījumi.

Atslēgvārdi: bibliotēkzinātne un informācijas zinātne (BIZ), pētniecība, maģistra darbs.

Izmantotie informācijas avoti

- Atkins, S. E. (1988). Subject trends in library and information science research, 1975–1984. *Library Trends*, 36(4), 633–658.
- Blessinger, K., & Frasier, M. (2007). Analysis of a decade in library literature: 1994–2004. *College & Research Libraries*, 68(2), 155–169.
- Dora, M., & Kumar, H. A. (2020). National and international trends in library and information science research: A comparative review of the literature. *IFLA Journal*, 46(3), 234–249. <https://doi.org/10.1177/0340035219886610>
- Järvelin, K. & Vakkari, P. (1990). Content analysis of research articles in library and information science. *Library and Information Science Research*, 12(4), 395–421.
- Järvelin, K. & Vakkari, P. (1993). The evolution of library and information science 1965–1985: A content analysis of journal articles. *Information Processing and Management*, 29(1), 129–144.
- Järvelin, K. & Vakkari, P. (2022). LIS Research across 50 years: content analysis of journal articles. *Journal of Documentation*, 78(7), 65–88. <https://doi.org/10.1108/JD-03-2021-0062>
- Vakkari, P. (1994). Library and information science: its content and scope. In I. P. Godden (ed.). *Advances in Librarianship*, 18. San Diego, CA: Academic Press, 1–55.
- Wijewickrema, M. (2022). A bibliometric study on library and information science and information systems literature during 2010–2019. *Library Hi Tech*, ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/LHT-06-2021-0198>

Bibliotēku pārorientācija veselībratības veicināšanai

Santa Darģe

Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte, Latvija
sl12087@lu.lv

Lielākai daļai bibliotēku, īpaši tām, kuru tiešsaistes klātbūtne ir mazāk spēcīga, COVID-19 pandēmija ir radījusi daudz izaicinājumu. Tomēr pandēmijas laiks ir bijis arī katalizators pārmaiņām un prioritāšu virzīšanai e-vidē (Louderback, 2021). Jaunākie pētījumi parāda, ka īpaši svarīga kļūst bibliotēku spēja pārorientēties veselībratības veicināšanai, savukārt dažādu faktoru ietekmē pārorientācija veselībratīgas organizācijas virzienā notiek lēni vai arī nenotiek vispār (Naughton et al., 2021). Vairāk nekā 90 % bibliotēku ārējā komunikācijā dominēja informācija par slēgšanu un pilnīgu darbības pārtraukšanu. Dati liecina, ka 98 % gadījumos mācību un informācijpratības programmas tika apturētas. Vairāk nekā puse bibliotēku publicēja tikai un vienīgi vispārējo informāciju par Covid-19 un higiēnas praksi (Wang & Lund, 2020).

Pētījuma mērķis ir apzināt ārvalstu bibliotēku pieredzi ceļā uz veselībratīgu organizāciju un noteikt galvenos to veicinošos un kavējošos faktoros.

Pētījuma jautājumi:

- Kā mainījās veselībratības koncepcija COVID-19 pandēmijas ietekmē?
- Kādi ir veselībratīgas organizācijas principi?

Izpētes pakāpes analīzei tika izmantoti 2020. un 2021. gada pētījumi no zinātniskām datubāzēm “*Scopus*” un “*Web of Science*”, kuros tiek lietotas jaukta tipa metodes.

Rezultāti parāda, ka galvenais faktors, kas palīdz bibliotēkai “izdzīvot” arī krīzes apstākļos, ir spēcīga ārējā un iekšējā komunikācija (Wang & Lund, 2020). Turklāt pastiprināta uzmanība tiek pievērsta vieglās lasīšanas rīku (*easy read tools*) izstrādei, it īpaši – vājredzīgajiem. Tiek pievērsta uzmanība mediju monitoringa rīkiem, to lietošanai bibliotēku darbā. Retāk tiek izstrādāti čatbotu risinājumi, piemēram, “*IvyBot chat*” (Naccarella & Horwood, 2021). Pilnvērtīgai pakalpojumu sniegšanai krīzes apstākļos būtisku lomu spēlē darbinieku kompetence un prasmes – pētījumos tiek uzsvērtas bibliotēku darbinieku komunikācijas un saskarsmes prasmes, it īpaši vienkāršas valodas lietošana, aktīva klausīšanās un iejūtība (Naccarella & Horwood, 2021). Ne tikai komunikācijas, bet arī sadarbības prasmes tiek vērtētas kā akūtas, lai stiprinātu bibliotēku stratēģisko virzību veselībratības veicināšanai un sekmētu saziņu ar vietējām veselības institūcijām. Analizējot bibliotēku spēju nepārtraukti pielāgoties straujām pārmaiņām, tiek izcelta arī bibliotēku līderība un līderības vadība (Louderback, 2021).

Veselībratība tiek definēta kā prasme, kas balstās uz indivīda lasītprasmi un izpratni par datiem, to pastiprinot ar informācijas un digitālajām prasmēm, savukārt pandēmijas ietekmē šī jēdziena robežas tiek paplašinātas, ietverot sevī gan zināšanas

par medijiem un to rīkiem, satura veidošanas, mijiedarbības, sadarbības un komunikācijas prasmes (Carlyle & Robertson, 2021). Par galvenajiem veselībratīgas organizācijas pilāriem tiek uzskatīti: informētība, ētiskums, integritāte, iekļaušanās un sadarbība (Naccarella & Horwood, 2021).

Atslēgvārdi: veselībratība, COVID-19, bibliotēku pārorientācija.

Izmantotie informācijas avoti

- Carlyle, R., & Robertson, S. (2021). Balancing long-term health literacy skills development with immediate action to facilitate use of reliable health information on COVID-19 in England [Article]. *JEAHIL [Internet]*, 17(4), 12–16. Retrieved from <http://ojs.eahil.eu/ojs/index.php/JEAHIL/article/view/493>
- Louderback, P. (2021). During and Post COVID-19 Practices of a Regional Academic Library [Article]. *Journal of Library Administration*, 61(6), 726–734. <https://doi.org/10.1080/01930826.2021.1947062>
- Naccarella, L., & Horwood, J. (2021). Public libraries as health literate multi-purpose workspaces for improving health literacy. *Health Promotion Journal of Australia*, 32, 29–32. <https://doi.org/10.1002/hpja.437>
- Naughton, J., Booth, K., Elliott, P., Evans, M., Simões, M., Wilson, S. (2021). Health literacy: The role of NHS library and knowledge services. *Health Info Libr J*, 38, 150–154. <https://doi.org/10.1111/hir.12371>
- Wang, T., & Lund, B. (2020). Announcement Information Provided by United States' Public Libraries during the 2020 COVID-19 Pandemic [Article]. *Public Library Quarterly*, 39(4), 283–294. <https://doi.org/10.1080/01616846.2020.1764325>

Stāstniecības jēdziena izpratne bibliotēkzinātnes kontekstā

Baiba Ivāne

*Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa, Latvija
baiba.ivane@lu.lv*

Stāstniecības jēdziens tiek lietots dažādos kontekstos un dažādās zinātņu nozarēs, līdz ar to jēdziena izpratne nereti ir izplūdusi un mainīga. Referāta mērķis bija sniegt ieskatu stāstniecības jēdziena izpratnē un izmantojumā bibliotēkzinātnes laukā. Literatūras apskatam tika atlasīti bibliotēkzinātnes un saistīto jomu izdevumos publicētie raksti, kas indeksēti datubāzē “*Web of Science*”, padziļinātai analīzei tika izvēlētas 42 publikācijas, izdotas laika periodā no 2004. gada līdz 2021. gadam.

Analizējot publikācijas, var izvirzīt vairākus aspektus, kādos bibliotēkzinātnes laukā tiek uzlūkota stāstniecība: 1) stāstniecība kā metode, kas palīdz attīstīt iztēli, kā arī pilnveidot problēmu risināšanas iemaņas (Moradi & Naseri, 2017); 2) stāstniecība kā metode dažādības veicināšanai un sociālajai iekļaušanai (Isbell et al., 2004); 3) stāstniecība kā biblioterapijas sastāvdaļa un bibliotekāro stundu metode (Mehdizadeh & Khosravi, 2019); 4) stāstniecība kā jaunu zināšanu radīšanas rīks (Whitver & Lo, 2017, Faggiolani & Galluzzi, 2017); 5) stāstniecība kā kultūru mediācijas akts (Pereira et al., 2019); 6) stāstniecība kā metode kultūrpratības pilnveidošanai (Barefoot, 2018); 7) stāstniecība kā atbalsta metode informācijpratības veicināšanā (Yawney, 2007); 8) stāstniecība kā bibliotekāra profesionālā prakse un interešu pārstāvniecības rīks (Decker, 2020).

Daudzās publikācijās uzmanība veltīta tieši digitālajai stāstniecībai, kas tiek uzlūkota kā viena no stāstniecības formām, kas ir efektīva kopienas iesaitē, noderīga kā mācīšanas un mācīšanās rīks (Detlor et al., 2018; Sukovic, 2014) un ir līdzeklis kritiskās domāšanas un digitālās pratības pilnveidē (White & White, 2016; La Rose & Detlor, 2021). Savukārt atsevišķa uzmanība veltīta bibliotēku un citu atmiņas institūciju kolekciju aprakstiem kā digitālās stāstniecības formai, kam jāiekļaujas lokālā un globālā kultūras kontekstā (Feinberg, 2010).

Pēc publikāciju analīzes ir izvirzāmi šādi **būtiskākie secinājumi**:

1. Trīs biežāk pieminētās tēmas, kas iezīmējas analizētajās publikācijās, ir digitālā stāstniecība, stāstniecība kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēja un stāstniecība kā lasīšanas veicināšanas metode, un tās visas vieno kopīgs mērķis jeb sasniedzamais rezultāts bibliotēku darbā – sociālās pārmaiņas.
2. Tiek daudz runāts un rakstīts par stāstniecības nozīmi, jēgu un izmantošanas iespējām, taču ir salīdzinoši maz empīrisku pētījumu, kas palīdzētu novērtēt konkrētas stāstniecības aktivitātes un to ietekmes faktoru dažādās bibliotēku darbības jomās. Tieši šajā jomā būtu jāattīsta pētniecība kā pasaules, tā arī Latvijas kontekstā, tādējādi ar pētījumiem palīdzot uzlabot un pilnveidot stāstniecības praksi bibliotēku laukā.

Atslēgvārdi: bibliotēkas, stāstniecība, digitālā stāstniecība, sociālās pārmaiņas.

Izmantotie informācijas avoti

- Barefoot, M. (2018). Identifying information need through storytelling. *Reference Services Review*, 46(2), 251–263. <https://doi.org/10.1108/RSR-02-2018-0009>
- Decker, E. (2020). The X-factor in academic libraries: The demand for soft skills in library employees. *College & Undergraduate Libraries*, 27(1), 17–31. <https://doi.org/10.1080/10691316.2020.1781725>
- Detlor, B., Hupfer, M., & Smith, D. (2018). Digital Storytelling: An Opportunity for Libraries to Engage and Lead Their Communities. *Canadian Journal of Information and Library Science / La Revue canadienne des sciences de l'information et de bibliothéconomie*, 42(1–2), 43–68.
- Faggiolani, C., & Galluzzi, A. (2017). Beyond “impressionability” and ideology: The “narrative turn” and the analysis techniques for “social librarianship.” *Aib Studi*, 57(3), 445–465. <https://doi.org/10.2426/aibstudi-11704>
- Feinberg, M. (2010). Designing collections for storytelling: Purpose, pathos, and poetry. *Information Research-An International Electronic Journal*, 15(3).
- Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L., & Lowrance, A. (2004). The Effects of Storytelling and Story Reading on the Oral Language Complexity and Story Comprehension of Young Children. *Early Childhood Education Journal*, 32(3), 157–163. <https://doi.org/10.1023/B:ECEJ.0000048967.94189.a3>
- Yawney, J. (2007). Storytelling as a springboard for teaching information literacy. *Canadian Journal of Information and Library Science / La Revue canadienne des sciences de l'information et de bibliothéconomie*, 31(3–4), 279–279.
- La Rose, T., & Detlor, B. (2021). Social Work Digital Storytelling Project: Digital Literacy, Digital Storytelling, and the Makerspace. *Research on Social Work Practice*, 31(6), 599–609. <https://doi.org/10.1177/1049731521992427>
- Mehdzadeh, M., & Khosravi, Z. (2019). An inquiry into the effectiveness of bibliotherapy for children with intellectual disability. *International Journal of Developmental Disabilities*, 65(4), 285–292. <https://doi.org/10.1080/20473869.2018.1466509>
- Moradi, F., & Naseri, G. (2017). A Study on the Creation of Architectural Spaces for Children Using Rumi's Storytelling Method. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi / Journal of History Culture and Art Research*, 6(3), 1077–1088. <https://doi.org/10.7596/taksad.v6i3.979>
- Pereira, A., Nascimento, A., Cavalcante, L., & da Silva, T. (2019). Cultural Mediation in the Storytelling of the Children's Public Library Of Londrina. *Informacao & Sociedade-Estudos*, 29(4), 225–250.
- Sukovic, S. (2014). iTell: Transliteracy and Digital Storytelling. *Australian Academic & Research Libraries*, 45(3), 205–229. <https://doi.org/10.1080/00048623.2014.951114>
- White, C., & White, C. (2016). DIGITAL POP Digital Storytelling and Popular Culture in Social Education (WOS:000387517100008; p. 83).
- Whitver, S., & Lo, L. (2017). Asking Questions in the Classroom: An Exploration of Tools and Techniques Used in the Library Instruction Classroom. *Communications in Information Literacy*, 11(1), 185–203. <https://doi.org/10.15760/comminfolit.2017.11.1.41>

LU Bibliotēkas e-kursa “Ievads informācijpratībā” īstenošana: aprobācija un pilnveides iespējas

Marta Liepa

*Latvijas Universitātes Bibliotēka, Latvija
marta.liepa@lu.lv*

Viens no akadēmisko bibliotēku galvenajiem uzdevumiem ir izglītēt un apmācīt savus lasītājus, ko nodarbību, konsultāciju, informatīvu materiālu veidā īsteno arī Latvijas Universitātes (LU) Bibliotēka. Papildus tam, lai veicinātu LU bakalaura programmu studentu informācijpratības līmeni, Bibliotēkā tika izstrādāts brīvās izvēles kurss “Ievads informācijpratībā”, kas 2020. gada 19. jūnijā tika apstiprināts Studiju programmu kvalitātes komisijā un tiek pasniegts kopš 2020. gada rudens. Lai kursu apgūt varētu pēc iespējas plašāks studentu loks, tas tiek īstenots attālinātā formātā – gan mācību materiāli, gan nodarbību ieraksti pieejami e-studiju vidē.

Kursa mērķis ir studentiem sniegt izpratni, padziļinātas zināšanas un prasmes par informācijas meklēšanu, novērtēšanu un saglabāšanu, īpaši pievērsoties studiju un pētniecības procesā nepieciešamajām prasmēm. Spēja meklēt, identificēt, novērtēt un apstrādāt akadēmisku informāciju ir būtiska studiju kvalitātei, jo ļauj studentam patstāvīgi orientēties dažādu informācijas resursu klāstā savā studiju nozarē un tos pielietot atbilstoši uzdevumam.

Pēc kursa “Ievads informācijpratībā” apguves studenti prot identificēt zinātniskus informācijas avotus, saprot ar tiem saistītus jēdzienus, spēj pielietot dažādus meklēšanas paņēmienus tiešsaistes datubāzēs un katalogos, kā arī nostiprina zināšanas par akadēmisko godīgumu, citēšanas principiem. Tāpat kursā iekļautas nodarbības par medijpratību un kibernetiķi, ko vada vieslektori no citām LU struktūrvienībām.

Līdzšinējā pieredze kursa aprobācijas un īstenošanas procesā liecina, ka šāds informācijpratības apguves formāts ir piemērots bakalaura līmeņa studentiem, viņi labprāt apgūst praktiskas iemaņas darbā ar tiešsaistes rīkiem, kā arī spēj apgūto pielietot citos studijuursos. Ir būtiski turpināt attīstīt un pilnveidot kursa “Ievads informācijpratībā” saturu, pielāgojot to gan ar informācijpratību saistītām tendencēm, gan studentu mācīšanās paradumiem. Šāda kursa pasniegšana akadēmiskajam bibliotēkaram liek ne vien apkopot un pasniegt savas zināšanas studentiem, bet arī pašam tās nemitīgi papildināt.

Atslēgvārdi: akadēmiskās bibliotēkas, informācijpratība, bibliotēku apmācības.

Simboliskās bibliotēkas daiļliteratūrā

Sandra Cīrule

Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa, Latvija
sandra.cirule@edu.lu.lv

Bibliotēkzinātnes speciālisti jau pirms 50 gadiem pamanīja fenomenu, uz kā pamata 1986. gadā profesore K. Melona (ASV) izveidoja teoriju “Bailes no bibliotēkas” (*Library anxiety theory*). Šīs teorijas kontekstā apmeklētājus visbiežāk biedē bibliotēkas apmēri un neizprotamais iekārtojums (Walsh, 2011), arī bailes vērsties pie bibliotekāra (Washington, 2021). Arī citos pētījumos redzams, ka lasītājiem bibliotēkas krājums šķiet biedējošs, stihisks un nepārvaldāms (Ross, 1991). Vašingtonas štata universitātes materiālā par bailēm no bibliotēkas ir uzsvērti mediju loma šo baiļu veicināšanā ar mākslas tēlu palīdzību (Washington, 2021).

Daiļliteratūra balstās uz fenomeniem un simboliskām vidēm autoru apziņā, un tas izpaužas viņu sižetos, tēlos un vārdos: “Valoda rada mūsu dzīves pasauli [...] Mēs spējam ieraudzīt tikai to, uz ko mūs virza vārds” (Kūle, 2004). Ir interesanti aplūkot, kādu bibliotēku sabiedrībai rāda daiļliteratūra, jo “Iesākumā tie ir tikai burti, vārdi un teikumi. Taču tikai katra lasītāja apziņā tie pārvēršas par īstenību [...]” (Bankovskis, 2019).

Pētījuma mērķis ir atklāt, kādas īpašības bibliotēkām piešķirtas daiļliteratūrā un kā radītais mākslas tēls saistās ar baiļu teoriju.

Pētījumā tika veikta kontentanalīze 5 daiļliteratūras latviskojumiem, kuru nosaukumā “bibliotēka” ir nominatīva formā. Daiļdarbi tapuši no 1941.–2020. gadam dažādos žanros, autori pārstāv dažādas valstis, taču tajos attēlotajām bibliotēkām ir daudz kopīga.

Kontentanalīzes gaitā izveidojās 14 aprakstīto priekšstatu un vides kategorijas, no kurām visbagātīgākās bija: telpa, bibliotekārs, gaisotne (sajūtas), telpas iekārtojums un apgaismojums, grāmatas. Tika pamanīti 4 galvenie simboli: labirints (Kūpers, 2008; Murakami, 2017), Visums (Borhess, 2002; Hokinss, 2017), cietums (Murakami, 2017) un katedrāle (Kūpers, 2008; Heigs, 2021).

Telpas – krēslaini, tumši pagrabi, velves ar nedabisku gaismu vai sarežģīti vairāklimēņu plānojumi (Hokinss, 2017), to izmēri raksturoti kā milzīgi, nepārskatāmi, bet ar klaustrofobiski šaurām ejām starp augstiem, vecām, ādas vākos iesietām grāmatām piebāztiem plauktiem, kas stiepjas bezgalībā. Telpas ir sausas, vēsas (Kūpers, 2008) vai pat aukstas (Murakami, 2017), un tajās valda kapsētas klusums (Murakami, 2017). Grāmatas ir stabils simbols – milzīgas, putekļainas, vecas, bet sakrālas; tās ož pēc pelējuma un nobružātas ādas.

Bibliotēku durvis parasti ir smagas, biezas, tērauda, slēgtas vai neatrodamas, tas ir punkts, kur sastopas bibliotēka un parastā telpa (Hokinss, 2017). Nevienā no darbiem netika uzsvērti logi. Bibliotēku pārvalda ar atļaujām, kodiem, speciālām zināšanām, maģiju; tiek izlietas asinis un dibinātas slepenas brālības.

Bibliotekāri ir gan vecs, neglīts vīrs, gan dzīvesgudra padzīvojusi sieviete, gan jaunieši, bet vismaz trijos no darbiem mēs to pat nesastopam, ir tikai nojaušama viņa klātbūtne. Jaunums metaforu un simbolu klāstā ir lasītāja pielīdzināšana serverim, bet bibliotekārs ir ar dvēseli apveltīta meklētājprogramma (Heigs, 2021).

Secinājums – autori lasītājus ievied baisā, sarežģītā, neparedzamā un arī simboliski stereotipiskā izdomāto bibliotēku pasaulē, kurā var gan ciest (Murakami, 2017), gan nomirt (Hokinss, 2017; Heigs, 2021), gan nekad neatrast izeju (Borhess, 2002). Tādējādi ar mākslas tēlu palīdzību “bailes no bibliotēkas” tiek eskalētas. Taču pats apziņas fenomenu simbolizācijas process tiek uzskatīts par psiholoģisku baiļu atvairīšanas mehānismu (Simbolizācija, 2022). Iespējams, ka viena no daiļliteratūras misijām ir palīdzēt cilvēkiem norūdit baiļu mehānismu, jo bibliotēka tiek uzskatīta par laboratoriju, kurā tiek pārbaudītas cilvēka instinktīvākās emocijas (Picos, 2011).

Atslēgvārdi: bibliotēka, daiļliteratūra, simboli un simbolizācija, apziņas fenomeni, bailes no bibliotēkas.

Izmantotie informācijas avoti

- Bankovskis, P. (2019). *Neredzamā bibliotēka. Grāmatu ceļi un likteņi*. Izgūts no <https://satori.lv/article/neredzama-biblioteka-gramatu-celi-un-likteni>
- Borhess, H. L. (2002). Bābeles bibliotēka. *Stāsti*. Rīga: Jumava, 65–73.
- Heigs, M. (2021). *Pusnakts bibliotēka*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Hokinss, S. (2017). *Ogļu kalna bibliotēka*. Rīga: Prometejs.
- Kūle, M. (2004). *Valoda un vara: filosofiskais, kultūras un psiholoģiskais aspekts*. Izgūts no <https://www.vestnesis.lv/ta/id/94578>
- Kūpers, G. (2008). *Mirušo bibliotēka*. Rīga: Kontinents.
- Murakami, H. (2017). *Savādā bibliotēka*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Picos, T. V. (2011). *The library and the librarian as a theme in literature*. Retrieved from <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1912&context=clweb>
- Ross, C. S. (1991). *Reader's Advisory Service: New Directions*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/254179329_Readers'_Advisory_Service_New_Directions
- Simbolizācija* (2022). Retrieved from <https://tezaurs.lv/simboliz%C4%81cija:1>
- Walsh, J. (2011). *Information Literacy Instruction: Selecting an effective model*. UK: Chandos Publishing.
- Washington State University. (2021). *Library Anxiety – How to Beat It*. Retrieved from <https://libguides.libraries.wsu.edu/libraryanxiety>

LU abonēto datubāzu klāsts studentu vērtējumā

Marika Kupče

Latvijas Universitātes Bibliotēka, Latvija

marika.kupce@lu.lv

Viens no prioritārajiem Latvijas Universitātes (turpmāk – LU) Bibliotēkas darba virzieniem ir piekļuves nodrošināšana elektroniskajiem informācijas resursiem un to pieejamības iespēju attīstīšana. Būtisks instruments piedāvāto e-resursu klāsta pārvaldībā ir lietotāju viedokļu apkopošana un analīze. Lai noskaidrotu LU studentu viedokli par LU abonētajām datubāzēm, e-grāmatām un e-žurnāliem, laikā no 2021. gada 8. līdz 30. novembrim tika īstenota kvantitatīva elektroniska aptauja latviešu un angļu valodā.

Kopumā aptauju veidoja 10 jautājumi, no tiem pieci bija slēgti jautājumi ar piedāvātiem atbilžu variantiem, pieci bija atvērti jautājumi. Aptauja tika nosūtīta 15 164 respondentiem, no tiem 14 259 bija Latvijas studenti, 905 ārvalstu studenti. Saņemta 331 atbilde no visu LU fakultāšu studentiem, t. sk. LU reģionālo filiāļu studentiem.

Aptaujas rezultāti parāda gan stiprās, gan vājās puses saistībā ar elektronisko resursu nodrošinājumu un turpmāk veicamos uzdevumus.

Pie stiprajām pusēm jāmin LU Bibliotēkas elektronisko resursu krājums, pie kura īpatsvara palielināšanas un attīstības tiek nopietni strādāts, nodrošinot piekļuvi dažāda veida nozaru un daudznozaru e-resursiem. Lietotāju interesi apliecina arī pērn pieauguši datubāzu izmantošana, jo kopējais lejupeļi, t. sk. atvērtu pilno tekstu, skaits ir pārsniedzis 1 milj. Arī aptaujas rezultāti rāda, ka kopumā LU datubāzu, e-grāmatu un e-žurnālu klāstu skalā no 1 līdz 5, 74 % respondenti vērtē starp 4 un 5, kas apliecina, ka LU e-resursu klāsts tiek vērtēts ļoti labi.

Savukārt pie vājajām pusēm skaidri iezīmējas tas, ka respondentiem nav attīstītas personīgās informācijpratības kompetences, novērojama nepietiekama e-resursu izmantošanas pieredze, kā rezultātā pieejamā informācija šķiet pārāk sarežģīta un nesaprotama, ir vājas angļu valodas zināšanas. To apliecina fakts, ka 41 % bija nepieciešams atbalsts e-resursu izmantošanā. Tikai 27 % respondentu nav bijušas problēmas e-resursu izmantošanā, savukārt pārējie kā problēmas visbiežāk norāda – “pārāk liela izvēle”, “grūti atrast pareizos avotus”, “nemāku atrast pareizos atslēgvārdus”, “nav pieejami resursi latviešu valodā” u. c. Tāpat 24 % pēdējā gada laikā nav izmantojuši datubāzes, jo “neviens pasniedzējs nav ieteicis”, “izmanto tikai grāmatas, kas ir papīra formātā” u. c.

Ņemot vērā minēto, LU Bibliotēkai nepieciešams organizēt uz katru fakultāti orientētas praktiskas e-resursu izmantošanas apmācības, apzinoties atšķirīgās studentu un akadēmiskā personāla vajadzības. Vienlaikus no LU Bibliotēkas puses jānodrošina, lai informācija par piekļuvi e-resursiem, kas tiek atspoguļota gan LU Bibliotēkas portālā, gan Mans Portāls, gan e-studijās, būtu maksimāli vienkārša un saprotama, t. sk.

video formātā. Tāpat svarīgi ir veicināt sadarbību ar akadēmisko personālu e-resursu izmantošanas jautājumos.

Atslēgvārdi: Latvijas Universitāte, LU Bibliotēka, datubāzes, e-resursi, abonēts saturs.

Izmantotie informācijas avoti

Mārtinsone, K., Pipere, A., & Kamerāde, D. (red.). (2016). *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga: RaKa, 2016.

Bibliogrāfiskais rādītājs “LU Bibliotēka preses izdevumu publikācijās (1941–1990)”: izaicinājumi un ieguvumi

Agra Some

Latvijas Universitātes Bibliotēka, Latvija
agra.some@lu.lv

Latvijas Universitātes Bibliotēka 2019. gadā atzīmēja 100. pastāvēšanas gadu. Tā bijusi svarīga politisko norišu lieciniece gadsimta garumā, tāpēc pētījumi par Latvijas Universitātes Bibliotēku gūst īpašu aktualitāti kā Universitātes, tā Latvijas sabiedrības acīs. Universitātes Bibliotēka pētīta iepriekš, sastādīti arī bibliogrāfiski rādītāji. Par konkrēto laika posmu līdz šim bibliogrāfiskais rādītājs nav bijis izveidots. Tā esamība un aptvēruma ir svarīgs, jo pēc rādītāja precizitātes iespējams izprast izaicinājumus, ar kuriem tajā laikā saskārās bibliotēka un tās darbinieki.

Bibliogrāfiskā rādītāja izstrādē izmantots Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas portāls *periodika.lv*. Portālā autore veica meklējumus, izmantojot konkrētus atslēgvārdus un vārdu savienojumus latviešu un krievu valodā. Piemēram, Universitāte bibliotēka, LVU bibliotēka, Zinātniskā bibliotēka, Fundamentālā bibliotēka, *Университет библиотека, Библиотека ЛГУ, Научная библиотека*. Periodā no 1941. līdz 1990. gadam salīdzinoši bieži mainījās LU fakultāšu struktūra un to nosaukumi, tāpēc ieraksti par fakultāšu bibliotēkām tika atlasīti atbilstoši katras fakultātes bibliotēkas nosaukumam un fakultātes pastāvēšanas periodam. Bibliogrāfiskajā rādītājā atspoguļotas tikai tās fakultāšu bibliotēkas, par kurām izdevās atrast ierakstus.

Atsevišķa publikāciju atlase veikta, izmantojot bibliotēkas darbinieku uzvārdus – Kallase, Baško, Laroze, Novackis, Voitiške. Bibliotēkas bijušās direktores Sofijas Maļinkovskas uzvārds publikācijās bieži minēts kā Maļinovska, tāpēc papildu meklējumi tika veikti, izmantojot arī otru, nepareizo, uzvārda formu. Strādājot ar publikāciju atlasī, tika secināts, ka tie bibliotēkas darbinieki, kas rakstīja latviešu valodā, lielākoties nepublicējās krievu valodā. Rakstus krievu valodā iesniedza pavisam citi bibliotēkas darbinieki, un publikāciju atlasē krievu valodā tika izmantoti to bibliotēkas darbinieku vārdi, kas visbiežāk rakstīja rakstīja šajā valodā – *Фаворский, Болгарина, Флейшман*.

Rezultātā tika atlasītas 911 publikācijas, kas tika sakārtotas 5 nodaļās un 26 apakšnodaļās. Personu alfabētiskajā rādītājā iekļautas 570 personālijas – gan publikāciju autori, gan bibliogrāfisko ierakstu anotācijās minētās personas. Ieraksti kārtoti alfabētiski pēc uzvārda, sākumā latviešu, pēc tam krievu valodā. Personu vārdi dublējas, jo tie minēti abu valodu publikācijās. Pilns vārds un uzvārds norādīts, ja to bija iespējams identificēt pēc norādēm publikācijā.

Publikācijas presē par Latvijas Universitātes Bibliotēkas darbību sniedz negatīvu priekšstatu gan Padomju Latvijā, gan trimdā. Presē bieži izskan viedoklis par

nesakārtoto telpu jautājumu, bīstamiem darba apstākļiem, nepietiekamo mācību grāmatu skaitu, krājuma cenzēšanu un bibliotēkas iznīcināšanu. Visvairāk publikāciju pieejamas laikrakstā “Padomju Students”, jo tas bija Universitātes izdevums, kura uzdevums bija atspoguļot Universitātes dzīves notikumus, tajā skaitā arī aktualitātes bibliotēkā.

Atslēgvārdi: bibliogrāfiskais rādītājs, Latvijas Universitātes Bibliotēka, publikācijas.

LU Bibliotēkas krājuma ieguves avoti pirmajos pēckara gados

Ilga Mantiniece

Latvijas Universitātes Bibliotēka, Latvija
ilga.mantiniece@lu.lv

Latvijas Universitātes Bibliotēkas krājuma ieguves avoti pirmajos pēckara gados līdz šim nav skatīti plašākos pētījumos. Vairumā publikāciju, kas tapušas padomju periodā, par šo tematu runāts izvairīgi. Vēlākajos gados vairāk tikuši skatīti bibliotēkas attīstības jautājumi, mazāk pievēršoties konkrētajam bibliotēkas vēstures posmam.

Līdz ar dažādiem ideoloģiski pārbaudītiem grāmatu piegādes avotiem, pārsvarā centralizētām iestādēm, bibliotēkai bija arī vēl neapstrādāti uzkrājumi no agrākos gados izdotām grāmatām. 1945. gadā bibliotēkas atskaitēs fiksēts milzīgs apjoms neapstrādātā fonda – ap 600 000 sējumu, no kuriem lielākā daļa veidojās no līdz tam nacionalizētajām privātajām un iestāžu bibliotēkām, jo sevišķi no t. s. “bezsaimeņa mantas”, kas nozīmē kara apstākļu dēļ aizbraukušo, aizvesto, bojā gājušo Universitātes pasniedzēju palikušo mantību. Darbs pie šī krājuma ir ticis pieminēts dažādās atskaitēs, taču saturiski par to noklusēts gan pārskatos, gan publikācijās.

Pētījuma mērķis – apkopojot, precizējot un saglabājot vēsturiskos faktus par LU Bibliotēkas krājuma veidošanos pirmajos pēckara gados, paaugstināt sabiedrības informētības līmeni par Latvijas Universitātes un tās Bibliotēkas vēsturisko pieredzi attiecīgajā laikposmā.

Galvenais pētījuma jautājums – kā veidojušies tā dēvētie bibliotēkas “neapstrādātie fondi” pirmajos pēckara gados un kā noritējis darbs to apgūšanā, kā tas iespaidojis krājuma saturisko vērtību.

Pētījums noritēja, izmantojot induktīvo kvalitatīvo kontentanalīzi – apkopojot darbinieku atmiņās saglabāto informāciju, pārbaudot to atbilstību rakstiskajām liecībām, izskatot bibliotēkas darba atskaites un citu dokumentāciju, tai skaitā arhīva materiālus. Uz savākto datu pamata tika veidoti apkopojoshi secinājumi, pārliecinoties par to pareizību reālajā ainā, kas pavērs inventāra grāmatās fiksētajos ierakstos un tos salīdzinot ar krājumu *de visu*.

Pētījuma rezultātā tika sagatavots plašs materiāls sabiedrības iepazīstināšanai ar tai līdz šim mazāk zināmiem faktiem Bibliotēkas attīstības gaitā, neļaujot nogrimt aizmirstībā būtiskām vēstures detaļām.

Secinājumi: Latvijas Universitātes Bibliotēkas pirmajos pēckara gados iegūtā krājuma vēsture joprojām paver tālākas izpētes iespējas vienlaicīgi ar šī krājuma pieejamības aktualizēšanu.

Atslēgvārdi: Latvijas Universitātes Bibliotēkas vēsture, bibliotēkas krājuma veidošanās, izdevumu ieguves avoti, bezsaimeņa manta.

Izmantotie informācijas avoti

Kalnačs, J. (2017). *Rīgas dzīvokļu "likumīgā" izlaupīšana. 1944–1949*. Rīga: Neputns.

Latvijas Universitātes Bibliotēka (2007). *Latvijas Universitātes Bibliotēka laikmetu griežos*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Latvijas Universitātes Bibliotēka. *Nepublicētie materiāli no LU Bibliotēkas arhīva Reto grāmatu un rokrakstu krājumā: atskaites, pārskati, ziņojumi*.

Latvijas Vēstures arhīvs, 1340. f. Latvijas Valsts universitāte, 15. apr. Zinātniskā bibliotēka, lieta Nr. 25-31. Bibliotēkas darba atskaites 1945.–1961. g.

LU Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes studentu diplomdarbu (1920–1944) kolekcijas raksturojums: ievērojamu personību devums dabaszinātnēs

Daina Gavare

*Latvijas Universitātes Bibliotēka, Latvija
daina.gavare@lu.lv*

Latvijas Universitātes (LU) studentu Diplomdarbu kolekcija (1920–1944) Latvijas Universitātes Bibliotēkas (LUB) krājumā aptver desmit fakultāšu pētnieciskos darbus pirmspadomju periodā. Līdz šim ir apzināti Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes diplomdarbi – 70 % un Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes studentu diplomdarbi – 7 % no visiem LUB krājumā pieejamiem darbiem. Pētījuma gaitā precizēta trūkstošā informācija par autoriem. Ne visiem LU Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes absolventiem laika periodā no 1941. līdz 1944. gadam turpmākais dzīves ceļš bija labvēlīgs karjeras attīstībai. To būtiski ietekmēja Latvijas valsts neatkarības zaudēšana, Otrā pasaules kara sākums un iekļaušana totalitārajā padomju sistēmā. Arī LU studenti bija spiesti pakļauties valdošo varas spēku spiedienam un iesaistīties karojošo valstu armijās. Par daudziem ziņas ir īsas vai nav vispār, bet citi nonāca Rietumu zemēs. Daļa no bijušajiem LU absolventiem un mācībspēkiem devās emigrācijā ar domu atgriezties savā dzimtajā novadā un pilsētā. Dzīves īstenība izrādījās daudz skarbāka, bet, pateicoties iepriekš iegūtajai izglītībai LU, kas tobrīd bija Eiropas līmeņa augstskola, un papildinot zināšanas savās mītnes zemēs, kā arī veicot zinātnisko darbību pētnieciskos institūtos, svešumā ieguva atpazīstamību plašā sabiedrības lokā kā, piemēram, Konstantīns Počs, Otto Vilis Mellis, Pēteris Žurkovskis, Ilja Mamantovs un citi. Viena no izcilākajām personībām ir fiziķis un zinātnieks Konstantīns Počs, kurš savu mūžu veltījis aizsardzības spēju stiprināšanai un attīstīšanai, strādājot ASV gaisa spēku laboratorijās.

Pētījuma mērķis ir noskaidrot, cik no LUB krājumā esošo pētniecisko darbu autoriem ir izdevies gūt panākumus izvēlētajā zinātņu nozarē vai kādā citā jomā, to turpmākā saistība ar LU un atpazīstamība Latvijā un ārpus tās robežām un kādām tēmām veltīti dabas zinātņu studiju virziena studentu pētnieciskie darbi. Lielākā daļa no tiem veltīti iežu sastāva pētniecībai – mineralogijā un kristalogrāfijā, apmēram, 74 %; neliela daļa entomoloģijā, ģeoloģijā un paleontoloģijā; augu fizioloģijas pētījumiem un veģetācijas izplatībai dažādās Latvijas vietās. Vairāki absolventu diplomdarbi, maģistra un kandidāta darbi novērtēti kā “ļoti sekmīgi”.

Pētījumā izmantoti LUB krājumā esoši 46 diplomdarbi, kas pieejami LUB Reto izdevumu un rokrakstu krājumā un izmantojami pētniecības nolūkā par konkrētu personu vai interesējošu tematu vēsturiskā aspektā. Informācija par darbu autoriem

precizēta un papildināta no datubāzes “Latvijas Universitātes studenti”. Pētījums veikts, izmantojot informācijas vākšanas metodi, statistisko *MS Excel* formātu datu apkopošanai un biogrāfisko metodi.

Pētījuma gaitā iegūta informācija par LU absolventu un mācībspēku pedagogisko un zinātnisko darbību. Par informācijas avotu izmantota Latvijas Nacionālās bibliotēkas datubāze *periodika.lv*.

Pateicība Latgales Kultūrvēstures muzeja direktorei Anastasijai Strautai un Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta ekspertam Kasparam Strodam par iespēju ielūkoties muzeja krājumā.

Atslēgvārdi: matemātika, dabaszinātnes, diplomdarbi, studentu pētnieciskie darbi, Latvijas Universitātes Bibliotēkas krājums, Latvijas Universitātes vēsture.

Izmantotie informācijas avoti

Adamovičs, L., Auškāps, J., & Straubergs, K. (red.). (1939). *Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939*. 1. d. : *Vēsturiskas un statistiskas ziņas par Universitāti un tās fakultātēm*. [Rīga] : Latvijas Universitāte. Izgūts no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/31827>

Jurgens, J. (atb. red.). (1959). *Pētera Stučkas Latvijas Valsts universitāte 40 gados (1919–1959)*. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība. Izgūts no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/31803>

Latvijas Valsts vēstures institūts. (2010). *Latvijas Universitātes studentu datubāze*. Izgūts no <http://www.archiv.org.lv/studenti/index.php?id=2>

Leimanis, E., & Slaucītājs, L. (1969). *Latvijas Universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultātes Matemātikas zinātņu nodaļa : pārskats par bijušo mācības spēku zinātnisko un akadēmisko darbību, 1939–1969*. Sidneja.

Porietis, J. (red.). (1969). *Pētera Stučkas Latvijas Valsts universitātei 50 gadi*. Rīga : Zinātne. Izgūts no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/31798>

Informācijas resursu pieprasījums no LU Bibliotēkas krātuves 2021. gadā, tā dinamika un saturiskais izvērtējums

Vēsma Klūga

Latvijas Universitātes Bibliotēka, Latvija
vesma.kluga@lu.lv

Latvijas Universitātes (LU) Bibliotēkas krātuvē (krātuve) glabājas aptuveni 1 milj. iespiedvienību: Reto izdevumu un rokrakstu krājums, LU mācībspēku dāvinājumi un kolekcijas, iepriekšējo gadu nozaru literatūra, t. sk. mazizmantotie informācijas resursi no nozaru bibliotēkām dubletu veidā, plašs daiļliteratūras un periodisko izdevumu krājums.

Pētījuma mērķis – noskaidrot no krātuves pieprasīto informācijas resursu sadalījumu pa zinātņu nozarēm, valodām, izdevumu veidiem un izdošanas gadiem, kā arī pieprasīto rekatalogizēto izdevumu īpatsvaru. Pētījuma uzdevumi – veikt lietotāju pieprasīto informācijas resursu statistisko uzskaiti gada garumā, iegūto datu skaitlisko analīzi un saturisko izvērtējumu. Pētījums veikts, izmantojot kvantitatīvās metodes pētījuma stratēģiju, datu apstrādei izmantota statistiskās datu apstrādes metode – aprakstošā statistika. Aprēķini veikti, izmantojot datorprogrammu nodrošinājumu *Microsoft Excel (Excel)*.

Statistiskās izpētes pirmajā posmā tika savākta sākotnējā informācija par katru pieprasīto vienību, pēc tam sākotnējie dati mērījumu skalu veidā tika ievadīti *Excel* tabulā. Katra pieprasītā vienība tika raksturota pēc šādām pazīmēm: lietotāja identifikācijas numura, izdevuma svītrkoda, nosaukuma, piederības konkrētai zinātņu nozarei, izdošanas gada, valodas un datiem par rekatalogizāciju. Iegūtie dati tika apkopoti, sistematizēti un attēloti tabulu, histogrammu un apla diagrammu veidā.

2021. gadā no krātuves kopumā tika pieprasīti 2940 informācijas resursi. Visvairāk pieprasījumu bija septembrī un februārī – rudens un pavasara semestra sākumā – attiecīgi 531 eksemplārs jeb 18 % un 456 eksemplāri jeb 15 %, kas abos mēnešos kopumā sastāda 1/3 daļu no visa gada pasūtījumiem no krātuves. Latviešu valodā pieprasīti 2253 eksemplāri jeb 77 %, angļu valodā – 283 eksemplāri jeb 10 %, krievu valodā – 273 eksemplāri jeb 9 %, citās valodās – 131 eksemplārs jeb 4 %. Visvairāk pieprasīti ir pēdējās desmitgadēs izdoti izdevumi – laika posmā no 1980. līdz 2000. gadam izdotie ir pieprasīti 27 %, bet izdotie no 2000. līdz 2021. gadam – 36 %. Sadalījumā pa izdevumu veidiem visvairāk pieprasītas ir grāmatas – 2729 eksemplāri jeb 93 %, periodiskie izdevumi – 165 eksemplāri jeb 6 %. Pa zinātņu nozarēm visvairāk pieprasītie ir izdevumi valodniecības un literatūras nozarē – 869 eksemplāri jeb 30 %, no tiem 646 eksemplāri jeb 74 % ir daiļliteratūra, un sociālajās zinātnēs – 691 eksemplārs jeb 23 %, no tiem visvairāk pieprasījumu ir tiesību zinātnē – 239 eksemplāri jeb 35 %. No pieprasītajiem

2940 eksemplāriem 816 eksemplāri jeb 28 % ir rekatalogizētie izdevumi. No tiem visvairāk pieprasīja daiļliteratūru – 29 % – un sociālo zinātņu izdevumus – 27 %.

Atslēgvārdi: LU Bibliotēkas krātuve, informācijas resursi, informācijas resursu pieprasījums, daiļliteratūra, sociālās zinātnes.

Izmantotie informācijas avoti

Mārtinsone, K., Pipere, A., & Kamerāde, D. (red.). *Pētniecība : teorija un prakse*. Rīga : RaKa.